

HEMENDIK MOLDATUA HEZikt graduondorako Ipuinetako pertsonaiak ezaugarritzeko komunikazio estrategiak: irakaslearentzako gida xumea

Lide Aizpurua¹, Udane Beaskoetxea¹, Joana Karrillo¹, Mikel Iruskietia²

¹Bilboko Irakasleen U.E. (UPV/EHU)

²Hizkuntzaren eta Literaturaren Didaktika Saila
Bilboko Irakasleen U.E. (UPV/EHU)

Hurrengo azalpenak ipuinak modu esanguratsuan irakurtzeko egin dira, guk HEZikt graduondokoa geure azalpen estiloa lantzeko erabiliko dugu, gure kontakizunetan ahots ezberdinak sartzeko, kontakizuna kokatzeko eta entzuleari kontakizuna erakargarri egiteko.

1 Azalpena

Lan honetan ipuinetan pertsonaia ezberdinak, horien izaera eta bizi dituzten emozioak identifikatzen eta euren kokapena irudikatzen laguntzen duten komunikazio-estrategia batzuk hautatu ditugu. Gainera, praktikan jartzeko moduan, kontalariak horiek nola adierazi behar dituen jakiteko erreferentziak izan ditzan, ipuinerako markaketa grafikoa proposatu dugu.

Markaketa horren bidez pertsonaiak ezaugarritzeko oinarritzkoenak diren baliabideak hartu ditugu kontuan, irakurketa esanguratsua egiteko: bolumena, azentua, etenak, abiadura edota intonazioa, besteak beste. Baliabide horiek erabiliko ditugu efektu¹ zehatz batzuk lortzeko.

Komunikazio-estrategiak argiago azaltzeko eta erakusteko bitan banatuko ditugu pertsonaiak ezaugarritzeko era edo modua, horrela, entzuleari erakutsi nahi diogun estiloa betetzen lagunduko diogu, hau da, entzulearengan efektu zehatz bat sortuko dugu.

Gure komunikazio-estrategien inbentarioa antolatzeko orduan, honakoak hartu ditugu kontuan: pertsonaien izaera, horiek bizi dituzten emozioak eta euren kokapena eszenan.

Jarraitu dugun metodologiari sarrera egin ondoren, markaketa-sistemaren proposamena nola egin dugun azalduko dugu honako atal honetan.

1.1 Markaketa-sistema

Proposatu dugun markaketa-sistema grafikoa da, hots, testuan bertan ikurrekin eta bestelakoekin egin dugu. Markaketa hori komunikazio eraginkorra lortzeko (testua prestatzeko eta prestatutakoa irakurri ahala gogorarazteko) egin dugu. Horretarako, baliabide bakoitzari ikur bat edota azalpena ezarri diogu.

Hasteko, irakurketa ozenaren estrategiak markatzeko ibili ditugun ikurrak 1. taulan aurkeztutakoak dira:

---

¹ Kasu honetan, entzuleengan sortu nahi den eragin emozionala lortzeko genduz, irakurleak aldeztu aurretik zehaztuta dituen helburuen arabera.

Baliabidea	Ikurra	Esanahia
Bolumena	A (letra larria)	Bolumen altua
	a (letra xehea)	Bolumen normala edo baxua
Azentua	á (azentuarekin)	Silaba horretan azentua
Etenak	/	Eten laburra
	//	Eten luzea
Abiadura	a-a	Abiadura motela (silaba artean dagoenean, silaba moztea dakar)
	a a	Abiadura azkarra
Intonazioa	↗	Intonazioa gora
	↘	Intonazioa behera
	~	Intonazioa gora-behera-gora
Lapsusak		* Ez dauka ikur finkorik. Adierazi nahi den moduan idatziko da.
Ahoskera		Kasuan kasuko pertsonaia identifikatzeko fonemen ordezkapena. Irakurriko den bezala idatzi, ordezkatuta.

1. taula: Irakurketa ozenaren estrategiak

Bestalde, pertsonaiek sentitzen dituzten emozioak² interpretatzeko keinuak markatzeko ikurrak ere zehaztu ditugu:

Emozioa	Ikurra	Keinua
Poza		Irribarrea
		Barrea
Haserrea		Hortzak estututa eta bekokia ilun (Guillén eta Mateo, 1994)
Tristura		Bekainak zimurtu gora eta ahoa behera (Gaminde, 2007)
		Negarra
Harridura		Begiak eta ahoa zabalik
Beldurra		Bekainak zimurtu goraka
Emoziorik eza		Narratzailearentzat kasuistikaren arabera

2. taula: Emozioak adierazteko taula.

Keinuak ere adierazi ditugu entzulea kontakizunean kokatzeko, baina kasu honetan parentesi zuzenen “[ ]” artean jasoko dugu keinu horren azalpena grisez, (1) adibidean bezala:

- (1) 😊 PRI-MÉ-RAN!´ -- 😞 dio Erramunek`. Masta\_gaiÑeko\_behatokira\_igota,´/ [eskua bekokian] LAKÚ osoa´ ZAINZTEN du`. Eguneroko zeregiña du`. (Schubert eta Schubert, 2007)

Adibide horretan, *primeran* hitza pozik 😊 esango da eta silabaz silaba (silabarteko marratxoarengatik) astiro eta ozen (letra larriz baitago), intonazioa gorantz bukatuz. Narratzaileak aurpegi neutroarekin osatuko du esaldia erritmo arruntarekin, Euskara Batuaren Ahoskera Zaindua (aurrerantzean, EBAZ)³ errespetatuz i+n = iñren kasuan (*gaiÑeko*) eta keinu bat eginez [eskua bekokian], ondoren *laku* ozen esanez eta azentua silaba azkenean jarriz, besteak beste. Horrez gain,

² Jasotako emozioak Sauter et al.ek (2010) definitzen dituzten oinarritzko emozioetan oinarritzen dira. Hala ere, gure kasuan *nazka* emozioa inbentariotik kanpo utzi dugu.

³ Gure adibideetan erdialdeko euskalkiari dagozkion EBAZ arauak erabili ditugu markaketa-sistema bat proposatzeko. Mendebaldeko euskalkian markatu eta irakurri nahi duen irakasleak bestelako kutsurik eman nahiko ez balio, gure proposamena da bere euskalkiko ahoskera erabiltzea eta guk hitz mugan n eta z, l eta z etab. dauden kasuetan afrikatua erabili ordez, igurzkaria erabil dezake. EBAZek horrela egitea ere ahalbidetzen du. Bestalde, gauza bera gertatzen da IN bustidurarekin. Irakaslearen euskalkiaren eta eman nahi zaion kutsuaren arabera irakurriko du hori ere: bustidurarik gabe (IN) ala bustidurarekin (IÑ).

hizki zehatzen baten ahoskera arrunta aldatuz gero, kakotxen (“) artean idatziko dugu ondorengo adibideetan.

Adibideetan irakurleak prestatu beharreko estrategia guztiak markatu baditugu ere, komenigarria iruditzen zaigu fenomeno ezberdinak lantzea irakurraldi bakoitzean eta horretarako markaketa gero eta konplexuago egitea. Behin testua eta estrategiak ezagututa, testu garbia ere erabil daiteke irakurketarako, markaketak irakurgarritasuna oztopatu eta etorrian eragin baitezake.

2 Estrategien inbentarioa

Atal honetan erakutsiko dugu pertsonaien izaera eta emozioak nola ezaugarritu irakurtzean (aurreko ataleko tauletan jasotako markaketaren erabileraren adibideak), baita pertsonaiak eszenatokiko leku ezberdinetan nola erakutsi ere.

2.1 Pertsonaien izaera ezaugarritzeko estrategiak.

Pertsonaien izaera ezaugarritzeko komunikazio-estrategien adibideak jasoko ditugu azpial honetan. Estrategia horiek aurretiaz aipatutako dualismoaren ereduari jarraitzen diote Haur Hezkuntzako umeei sinpletasunez eta argitasunez aurkezteko:

2.1.1 Pertsonaia zintzoak eta gaiztoak.

Pertsonaia zintzoa dela adieraz daiteke (2) adibidean pertsonaia sentimendu zintzoz dabilelako. Hori erakusteko, erritmo geldoarekin eta homogeneoarekin irakurriko dugu irakurketa ozeneko balio linguistikoak (Garcia-Arriola eta Iruskieta 2016) errespetatuz, hitz arteko (edo sintagma arteko, kasuan kasu) etenak egingo ditugu pertsonaiaren erantzunean eta *ez* hitza, testuan behin agertzen dena, errepikatuko dugu zintzotasuna nabarmentzeko.

(2) - Hauxe al da zure aizkora? -galdetu zion.

☹ Ez, ez, ez // hau / ezTa \- ☹ erantzunTzuen egurgiLLeak,⁴ zintzotasun osoz. (Susaeta, 2012)

Pertsonaia gaiztoak (3) adibidean esandakoa ahots sudurkaria eta karraskaria erabiliz irakurriko da. Horrez gain, ahoskera arrotzarekin jolastuko dugu, euskarazko soinu igurzkari ahostunak ez direnak eginez, erakusteko etxekoa ez dela. Beste aukera bat izan daiteke intonazioan gorabeherak egitea hitz berean edo silaba berean (desoreka erakutsiz), erakusteko pertsonaia hori ezegonkorra eta fidagaitza dela, arrotza.

(3) ☹ Hala, neskatxa etxean bakarrik zegoen batean, deabru bat joanTzitzaion, ate joka:

☺ - Dar-dar-dar! -egitenTzuen atea-. Éman~ éZkukó~ hatZ pótoloá~! (Igerabide, 2007).

2.1.2 Pertsonaia zaharrak eta umeak.

Adineko pertsonaia denean, (4) adibidean bezala, ezaugarritzeko ahots urratua eta erritmo geldoa erabiliko da eta hori gehiago nabarmentzeko, hortz bako pertsona batek bezala hitz egingo du.⁵ Horretarako, hortz artean arkatx bat sartu eta arkatza erori gabe hitz egin daiteke. Kontsonanteen ebakera berezi horrekin hortz gabeko pertsonaiak imitatu daitezke. Horrez gain, etenak hitz artean eta neke itxurak eginez pertsona zaharra imitatzen da.

4 Transkripzioaren ulergarritasuna zabaldu nahian, ez dugu Nazioarteko Alfabeto Fonetikoa jarraitu.

5 Adineko pertsonak ezaugarritzeko horzkariak (/d/ eta /t/) ahulduko ditugu, hortzak ezpainekin estaliz. Horrela irakurtzeak txistukarien ahoskera arrunta ere aldaraziko du.

- (4) 😊 [bizarra igurtziz] PIRA “TH”A nintzen GARAIKOA´ “d”a, noski`. MUN“DH”UARI BIRA´ eman nion`.!
A`BEN“TH”U`RA`ZA`LE amorra”th”ua´ izan naiz be”th”i`. (Schubert eta Schubert, 2007)

Umea, aldiz, (5) adibidean bustidurekin eta txistukariekin ezaugarrituko dugu, umeen hizkuntzatik gertuago egoteko⁶. Haurraren hizkera ezaugarritzeko erritmo bizkorra eta ahots agudoa erabiliko ditugu:

- (5) [eskua aho ondoan: deika] 😊 AMONATXOooooo, // Txanogorritxo naiX! // Etxean al-Xau-de? (Almagro eta Mardones, 2012).

Tarteko adinetako pertsonaiak modu arruntean eta arauari jarraituz egin daitezke.

2.1.3 Pertsonaia boteretsuak eta menpekoak.

Pertsonaia boteretsuak ahotsa lodituz (sabeletik arnasa hartuz) eta erritmo geldoz ezaugarrituko ditugu.⁷ Ikus (6) adibidea.

- (6) Eta jakintsuek euliei dei eginTzieten, eta erregeak AHOTS LODIZ hitz eginTzien:

😞 Mundu guztiak badaki” euliak usainen lagunak direla // eta ezagutzen dituztela KHA... // KHA... kasik guztiak. INORK EZTU ZALANTZAN JARRIKO ZUEN HITZA! (Olmos eta Livan, 2013).

Menpekoek, aldiz, (7) adibidean bezala, ahots finarekin, urduri eta beldurrez hitz egin ohi diote boteretsuari. Hortaz, ahots dardartia eta lapsusak erabiliko dituzte eta bolumena, aldiz, baxua izango da.

- (7) 😞 - Ma^{ma} ma ma iestatea, ze^{ze} ra aurkitu dugu atearen aurrean: Pastel bat... KHA... (Olmos eta Livan, 2013).

2.1.4 Adimen maila baxuko (leloa) eta altuko (jakintsua) pertsonaiak.

Adimen maila baxuko pertsonaien ezaugarri nagusizat hitzetako zenbait hizki ordezkatzuz (/s/ eta /z/ fonemen ordezkari /t/) irakurtzea proposatzen dugu, (8) adibidean pertsonaia horrek duen ezintasuna erakusteko.

- (8) ET, ama, eTut halakorik berriT egingo. Teuk eTandakoa beterik eTut hemendik aurrera egingo. Buru gainean ipiniko dut hurrengoan. (Sarrionandia, 2008)

Adimen maila altuko pertsonaiak adierazteko, (10) adibidean, pertsonaia bera seguru dagoela erakusteko aldatuko du ahotsa, solemneago egiteko. Orokorrean zuzentasun handiz hitz egingo du EBAZ jarraituz eta horretarako ondo ahoskatuko ditu s, x eta z hizkiak bereiziz eta agian apur bat exageratuz ere bai.

6 Ansorenak (2010) Mirriren pertsonaiari ezaugarri horiek ezarri zizkion.

7 Pertsona boteretsuak ezaugarritzeko zizipaza egin daiteke txistukari guztiekin, edo s txistukari apikari-hobikaria z txistukari bizkarkari-hobikaria egin.

(9) Erbiak, orduan, hauxe proposatu zion:

MIN egidazu oin batean,⁸ eta erakutsiko dizut⁹ GE'ZU'RRAK⁸ MIN HAN·DI·A·GO·A⁸ ematen duela. (Olmos eta Livan, 2013)

2.1.5 Jatorri atzerritarra eta bertakoa duten pertsonaiak.

Gartziaren (2013) Aladino ipuinaren bertsiotik ateratako (11) adibidean jeinua txinatarra⁸ da eta hortaz, jatorri horretako pertsonen ahoskera ezaugarritzen duen *l* hotsarekin ordezkaturako ditugu *r* eta *rr* hotsak. Jatorriaren arabera, hots horiek aldatuko dira, esaterako, frantsesari *g nigetzat* esanaraziko diogu *r* hotsaren ordezkari, edo errusiarrari *R⁹ niRetzat* eta anglosajoiari *w niwetzat*, besteak beste.

(10) Zuen nahiak AGINDU⁸ diLa niLetzat, LanpaLako JEINUA bainaiz zuentzat. (Gartzia, 2013)

Jatorri euskalduna duten pertsonaiek EBAZeko arauak osotasunean betetzea proposatzen dugu. Edonola ere, kontuan izan behar dugu EBAZek ere euskalkien zenbait ezberdintasun onartzen dituela eta hori eta hori ere baliatu daitekeela, hurbiltasun efektua lortzeko. Adibidez, entzuleak bizkaitarrak badira, bizkaieraz hitz egiten duten pertsonaiekin.

Kasu honetan (11) adibidean EBAZ jarraitu eta euskara baturako proposatu den azentu bikoitz sistema (+2-1) erabiliko dugu.¹⁰

(11) [zeharka begiratur] Bordá HONETÁN lan egín NAHI BADUZÚ⁸, ARDÍEN ARTEÁN⁸ lo egín dezákezú. (Irusta, 2014)

2.1.6 Emakumeak eta gizonak.

Emakumeak ezaugarritzeko, ahots agudoz ahoskatuz irakurriko dugu.¹¹

Gizonezkoen kasuan, ahots lodi eta grabea erabiliz irakurriko dugu.

2.2 Emozioak ezaugarritzeko estrategiak.

Dualismoan oinarritutako pertsonaien izaera ezaugarritzen bukatu ostean, pertsonaia horiek ipuinean zehar emozioak dituztela adierazteko komunikazio-estrategia ezberdinak proposatzen ditugu¹²:

2.2.1 Harrotasuna eta lotsa.¹³

Pertsonaia hau (12) adibidean handikia eta harroa da. Handikia dela erakusteko bolumen altua erabili da eta jabetza edo agindua nabarmentzeko etenak erabili dira.

(12) NIREAN // EZTAGO // ALFERRENTZAKO LEKURIK- erantzunTzuen erregeak, eta Txomin ipurdi kezuka zebilela ikusirik, oLLategira eramanTzetatela agindu zuen. (Arratibel et al., 2001)

Eta (13) adibidean beste ipuin bateko pertsonaia, ordea, lotsatia da eta hori ezaugarritzeko erritmo motela eta bolumen baxua erabiliko ditugu, irudikatzeko esan behar duena etengabe pentsatzen duela. Gainera, zalantza eta urduritasuna adierazteko lapsusak edo berregiteak ere erabiliko dira.

---

8 Jatorri bakoitza ezaugarritzen duten fonemak erabiliko dira.

9 /r/ anizkuna baino gogorragoa oraindik.

10 Adibide honetan bordako jabea mespretxuz ari zaio mutikoari eta hori dela eta, ahots marranta erabili eta adierazitako keinua egingo du.

11 Bestela, ahots lodi eta urratuaz, erretzaile sutua den emakumea irudikatzeko.

12 Pertsonaia batzuen izaera emozio zehatz batek definitu dezake eta, ondorioz, narrazio guztian zehar emozio horri dagozkion komunikazio estrategiak aplikatuko zaizkio.

13 Ikus (1) adibidea.

- (13) 😞 [burua behera] PA'UL' dut i'ze'na', e-ta'// [sorbaldak gora] E E'E-ZIN' na'iz JAITSI'. (Schubert eta Schubert, 2007)

2.2.2 Alaitasuna eta tristura.

Alaitasuna adierazteko, (14) adibidean bezala, abiadura azkartuz, bolumena igoz eta irribarrearekin irakurriko dugu.

- (14) 😊 IZUGARRI_GUSTATZEN_ZAIT / ITSASOA'! -esan du Kamilek, gurasoekin batera hondartzara heldu denean. (Delvaux, 2013)

Tristura¹⁴ ezaugarritzeko (15) adibidean bolumen baxua, abiadura geldoa eta beheranzko intonazioa erabiliko ditugu, energia falta erakusteko. Gainera, burua behean eta tristuraren keinua eginez irakurriko dugu.

- (15) Batzuetan, gauetan, Kamile pentsakor gelditzen da.

- 😞 Kon tu'ra'tzen Tza'ra', hartz txi'ki'? A'na'ia txi'kia i'zan'go dut. E'ta ez Ta'kit zi'ur gus'ta'tu'ko zai'dan. (Delvaux, 2013)

2.2.3 Beldurra eta ausardia.

Beldurra ezaugarritzeko (16) adibidean abiadura neutroa, lapsusak eta bolumen baxua¹⁵ erabiliko ditugu. Guzti hori urduritasuna adierazteko izango da.

- (16) 😞 [atzamarra ahoan] Txissss, txissss... - xuxurlatu' du Willik-. Uste dut' mu mu mu nstro bat dagoela ni ni re ohe azpian. (Glitz eta Sönnichsen, 2005)

Ausardia ezaugarritzeko (17) adibidean bolumen altua erabiliko dugu eta hitzen bukaerak pixka bat luzatuko ditugu. Gainera, zalantza izpirik gabe, erabakitasunez mintzatuko da pertsonaia.

- (17) 😊 Gaurr' BANOAAA MUNDUAAA IKUSTERAAA'. GAUZAAA BERRIAAAK' ikusi nahi ditut'.

Lagunak esanTzion:

Zoratuta alTzaude? Hemen jatekoa baduzu eta gainera seguru bizi zara. (Susaeta, 2012)

2.2.4 Haserrea eta alaitasuna.

Haserrea ezaugarritzeko (18) adibidean hortzak estutuz eta ahoa gutxi irekiz, ezpainak eta aurpegia asko mugituz eta energiarekin irakurriko dugu. Gainera, bekoki iluna eta haserrearen keinua eginez irakurriko dugu.

- (18) Jaitsi zen Manex, eta atsoek:- 😞 ZURE ERRUA' DA' erritmoa_galdu_izana! ZAUDE_pixka_batean! (Méndez, 2001).

Bestalde, (19) adibidean alaitasuna ezaugarritzeko energiarekin eta irribarretsu irakurriko dugu, baita tarteko barre arnas moduekin.

14 Anaia txikiaren jaiotza dela eta triste dago pertsonaia.

15 Kasu honetan bolumen baxua erabiliko da testuak berak haurra xuxurlatzen dagoela esaten duelako, baina bestelako kasu batzuetan beldurra adierazteko bolumen altua erabiliko da, oihuekin eta urduritasunarekin nahastuz.

(19) Banekien une zoragarriak igaroko genituela elkarrekin. (Van den Abeele eta Dubois, 2009)

2.2.5 Urduritasuna eta lasaitasuna.

Urduritasuna ezaugarritzeko (20) adibidean lehenengo silabak berregin eta erritmo azkarra erabiliko ditugu, baita ondo ahoskatu gabeko hitzak ere.

(20) Ia zubiaren erdian zebilela, ogroa agertu zen:

- Nor dabil tipi-tapaka nire zubian?

- 😞 A^A antxume_{bi} zardun_{txi} kia. (González eta Fernández, 2003).

Lasaitasuna ezaugarritzeko (21) adibidea abiadura motelean eta erabakitasunez irakurriko dugu, sintagma bukaerako soinua luzatuz.

(21) Eta biak jo eta su hasi dira egurra mozten eta iltzeak sartzen; azkenean, Paulek oihala altxatu du ontzian. Erramun zurbil dago.

- 😊 ZER' duzu`, Erramun', ITSASOKO GAITZA?'

- Ez -erantzun dio Erramunek-, hori baino askoz ere larriagoa da.

- 😊 Ez-Ta' hain bes'te'ra'ko izango`. KONTA' iezadazu!` (Schubert eta Schubert, 2007)

2.3 Eszena eta kokapena ezaugarritzeko estrategiak.

Emozioekin bukatuta, kontaktzen ari garena erakusteko eta ikus-entzuleak kontaketa jarraitzeko helburuarekin, pertsonaiak eszenako toki ezberdinetan kokatzeko eta narratzailea eta pertsonaiak ezberdintzeko estrategiak eta horien markaketa azaltzeari ekingo diogu atal honetan.

2.3.1 Intonazioa eta espazioa.

Batetik, intonazioarekin narratzaileak pertsonaia baten mugimendua leku ezberdinetan koka dezake: goian eta behean. (22) adibidean bereziki nabarmenduko da intonazioaren marka duen pasartea eta pertsonaiak egiten dituen gora-beherak intonazioarekin egingo dira. Horrela, pertsonaia eta istorioa eszenan bertan non dauden erakusten da eta entzuleari kontakizuna jarraitzeko aukera ematen zaio.

(22) Eta holako indar honek mutil gaztea hartu eta ximiÑia¹⁶ ziLLotik goiti botatzen du, goiti eramaten laÑoaren gaÑera, eta laÑoaren gaÑetik jausten da sasiaren azpira eta sasiaren azpitik goiti berriz, goiti, goiti, behiti, behiti, goiti, egiten du bidea eta heltzen da akelarrera! (Amestoy eta Martinez, 1992)

Bestetik, eszenaren ezkerraldera eta eskuinaldera bideratu daiteke begirada pertsonaia onak eta gaiztoak bereizteko eta kontakizuna hurbil edo urrun dagoen adieraz daiteke ahotsa inpostatuz. Esaterako, hurrengo adibide honetan ahotsa behetik hasi eta zeruan jartzen du Amestoyk. Zeruan dagoela ahotsa apur bat bortxatu daiteke heldu nahi dugula baina ezin dugula adierazteko.

(23) Eta honek polliki-polliki abiada hartu du. Eta igo da zeruan, gero eta gorago, gero eta gorago. Bueltaka, biraka, goiti, goiti, igan, igo, hor eta gailandian hantxe zeruko ixiltasunean entzuten da (Amestoy eta Martinez, 1992)

Bestalde, plano horizontalean urruntasuna adierazteko, ahotsa entzulea dagoena baino harago proiektatuko da, (24) adibidean bezala.

16 Amestoyk eta Martinezek (1992) euren lanean Ñ-ren ordeaz *IN* erabiltzen dute, iparraldeko hizkera darabilteko. Gure moldaketa EBAZera egokituta dago.

(24) Hartz Handi, salba nazazu!

Lagundu, arren! (Waddel eta Firth, 1999).

2.3.2 Keinuak eta espazioa.

Pertsonaiak keinuak eginez (baina entzuleei begirada luzaro kendu gabe) espazioa irudika eta kokatu dezake. Keinuen bidez espazioan kokatzeko estrategia hori (25) adibidean jasota dago.

(25) [gora begiratzuz] Aizu, Jirafa, Ez duzu ezer ikusten handik goitik?

[gora begiratzuz] Ez dut ezer ikusten. Gauaren iluna, besterik ez. (Jadoul, 2011)

Markaketa, esan bezala, parentesi zuzenen artean egin dugu eta aurreko adibidean gora begiratzeko keinuak entzulea kontakizuneko espazio zabal horretan sartzen du.

2.3.3 Erakusleak eta espazioa.

Narratzaileak lehenengo graduko *hau* erakuslea eta bigarren graduko *hori* erakusleak erabiltzeak, zenbait keinuekin batera, entzuleari erakutsiko dio istorioa espazio hurbilean kokatzen dela, hemen eta hor; hain zuzen ere, entzulea dagoen espazio berean. Horrela, kontaketa entzulearengandik hurbilago dago.

Esaterako, (26) adibidean, narratzailea ez da ari edozein morroiz edo etxez. Narratzaile horrek entzulea urrunetik hurbilera ekarri nahi du eta horretarako kamera mugitzeko teknika erabiltzen du (erakusleak eta keinuak erabiliz) kontakizuna mugituz eta etxe berezia, bakana, aurkezteko. Horrez gain, jartzen dira ezkerrean antagonistak eta eskuinean protagonista edo biktima, ekintzarako prestatuz.

(26) Etxe horretan [ezkerrera begiratzuz] bizi dira bi andre, ama eta alaba eta hauen morroia, mutil gaztea. Mutil [eskumara begiratzuz] honek etxeko alaba [ezkerrera begiratzuz] maite du (Amestoy eta Martinez, 1992)

2.3.4 Bolumena eta espazioa.

Bolumenarekin istorioaren kontakizuna entzuleari urundu edo hurbildu dakioke, baita urrunetik hurbilera doala adierazi ere.

(27) adibidean, pertsonaiak hurbilduz doaz eta, ondorioz, antxumeek egindako soinua baxuago egingo da hasieran eta gero eta altuago egingo da amaierara heldu arte.

(27) Eta antxume bizardun handia iritsi zen, bere bizar handiaz eta adar handiez, apatxez hots hau egitenTzuela...

tinkulun-tankulun TINKULUN-TANKULUN TINKULUN-TANKULUN (González eta Fernández, 2014)

Pertsonaia hurbiletik urrunera doala adierazteko kontrara egingo da. Hau da, ozenago irakurri eta urundu ahala bolumena gero eta baxuago egin.

Bibliografia

Almagro, I. eta Mardones, M. (2012): *Txanogorritxoren eskularruak*, Txalaparta, Tafalla.

Amestoy, K. eta Martinez B. (1992): *Behin bazen*, Elkar, Donostia.

Ansorena, J.I. (2010): «ESKARA LA KAKATUA? Ahozotasuna eta aditasuna.», in Mintzola Fundazioa eta Euskal Herriko Bertsozale Elkarteak (arg.), *Ahoa bete hots. Ahozotasuna kulturaren, eguneroko jardun berezietan eta haur munduan*, Lanku Bertso Zerbitzuak S. L.,

Andoain, 11-22. <<https://www.mintzola.eus/eu/files/ahozko-elkargunea/ahoa-bete-hots-2010-liburua/view>>

- Añorga, P. (2006): «Barruan dugun ura kanporatu behar dugu, ez itotzeko», *Argia*, **29**. http://www.argia.eus/albiste/pello-anorga-barruan-dugun-ura-kanporatu-behar-dugu-ez-itotzeko?botua=0&albiste_id=26816 webguneik jasoa.
- Arratibel, J., Zubizarreta, P. eta Olarriaga, A. (2001): *Txomin Ipurdi*, Erein, Donostia.
- Delvaux, N. eta de Petigny, A. (2013): *Kamile, abenturaz abentura*, Tarttalo, Donostia.
- Eizagirre, P. (2015): Jendaurreko irakurketa. <http://aittu.net/> webgunetik jasoa.
- Escandell, M. V. (1996): *Introducción a la pragmática*, Editorial Ariel, Bartzelona.
- Gaminde, I.; Aurrekoetxea, G.; Etxebarria, A.; Garay, U. eta Romero, A. (2014): *Ahoskera lantzeko argibideak eta jarduerak. Laguntzarako materiala: teoria eta praktika*, UPV/EHU, Bilbo.
- García, A.; Mazali, G.; Noriega, F. eta Peinador, A. (2013): *Ipuintxo bat gauero*, Aizkorri, Bilbo.
- García-Arriola E.A. eta Iruskieta M. (2016): «Intentziazko irakurketa ozena: lehen urratsak.», *Tantak*, **28 (2)**, 85-110.
- Glitz, A. eta Sönnichsen, I. (2005): *Munstro bat ohe azpian*, Tarttalo, Donostia.
- Gonzalez, O. eta Fernandez, F. (2003): *Antxume bizarduna*, Kalandraka, Pontevedra.
- Herrero, J. (2006): *Teorías de la pragmática, de lingüística textual y de análisis del discurso*, Ediciones de la Universidad Castilla-La Mancha, Cuenca.
- Igerabide, J.K. (2007): «Haurra eta ahozkotasuna», in I. Idiazabal eta I.M. García (koor.), *Ahozko hizkuntza: euskararen azterketarako eta didaktikarako zenbait lan*, EHUko Euskara Errektoreordetzaren Sare Argitalpena, 225-241.
<<https://ikasmaterialak.ehu.eus/hezkuntza/ahozko-hizkuntza>>
- Igerabide, J.K. (2007): *Zaku bete hauts: euskal ipuin zaharrak*, Aizkorri, Bilbo.
- Irusta, A. (2014): *Euskal Herriko kondaira onenak*, Susaeta, Madrid.
- Jadoul, É. (2011): *Non zaude, Ilargi?*, Denonartean, Berriozar.
- Mendez, A. R. (2001): *Manex eta Piarres*, Kalandraka, Pontevedra.
- Moreno, V. (2007): *Ikasleak irakurzaletzen ahotsa, sentimendua eta sormena erabiliz*, Nafarroako Gobernua, Hezkuntza Departamentua, Nafarroa.
- Olmos, R. eta Livan, P. (2013): *Ez da munduan min handiagoa ematen duenik*, Txalaparta, Tafalla.
- Sarrionandia, J. (2008): *Munduko zazpi herrialdeetako ipuinak*, Pamiela, Iruñea.
- Sauter, D. A., Eisner, F., Ekman, P., & Scott, S. K.. (2010): «Cross-cultural recognition of basic emotions through nonverbal emotional vocalizations.», *Proceedings of the National Academy of Sciences*, **107(6)**, 2408-2412.
- Schubert, I. eta Schubert, D. (2007): *Pirata zaharra*, Tarttalo, Donostia.
- Susaeta (2012): *Ipuin klasikoak*, Susaeta, Madril.
- Van den Abeele, V. eta Dubois, C.K. (2009): *Amonak Alzhei... zer?*, Tarttalo, Donostia.
- Waddel, M. eta Firth, B. (1999): *Oso ondo, Hartz Txiki*, Hiria, Donostia.